

Godziny

ponadwymiarowe w praktyce szkolnej

Marcin Majchrzak

Godziny ponadwymiarowe to jeden ze sposobów na zapobieganie pojawiającym się w szkole brakom kadrowym. Często – pomimo powszechności stosowania godzin ponadwymiarowych – okazuje się, że prawidłowe ich przydzielanie i realizowanie, a także rozliczanie, nastęrczają wiele trudności. Na jakich zasadach należy zgodnie z przepisami przydzielać nauczycielom godziny ponadwymiarowe?

Podstawowe zasady przydzielania godzin ponadwymiarowych zostały określone w art. 35 ust. 1, 2, 3 i 4 *Karty nauczyciela*. Oczywiście w *Karcie nauczyciela* znajdują się również inne przepisy, które odnoszą się do godzin ponadwymiarowych, jak chociażby art. 42 KN, odnoszący się do czasu pracy nauczycieli. Warto również pamiętać, że istotne regulacje odnoszące się do obliczania i wypłacania wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe powinny zostać zawarte w regulaminie wynagradzania nauczycieli, wydanym przez właściwą JST na podstawie art. 30 ust. 6 KN.

Obowiązujące przepisy wskazują, że przez godzinę ponadwymiarową należy rozumieć przydzieloną nauczycielowi godzinę zajęć dydaktycznych, wychowawczych lub opiekuńczych powyżej tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć dydaktycznych, wychowawczych lub opiekuńczych. Godziny te są przydzielane w szczególnych wypadkach, podyktowanych wyłącznie koniecznością realizacji planu nauczania. Tygodniowy obowiązkowy wymiar zajęć należy rozumieć zgodnie z wartościami wskazanymi w art. 42 ust. 3 KN bądź określonymi na podstawie art. 42 ust. 7 KN przez organ prowadzący.

ZA ZGODĄ CZY BEZ ZGODY NAUCZYCIELA?

Przydzielenie godzin ponadwymiarowych następuje, w zależności od sytuacji, bez zgody lub za zgodą nauczyciela. Decydujące będzie to, ile dodatkowych godzin planujemy nauczycielowi przydzielić. W przypadku gdy liczba przydzielanych godzin nie przekroczy 1/4 tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć – nie musimy uzyskiwać zgody nauczyciela.

Jeżeli natomiast mamy zamiar przydzielić większą liczbę godzin (jednak nie więcej niż 1/2 realizowanego przez nauczyciela pensum), konieczne będzie uprzednie uzyskanie na to zgody nauczyciela. Należy również pamiętać, że niezależnie od wymiaru godzin ponadwymiarowych, które planujemy przydzielić, konieczne będzie uzyskanie zgody w przypadku:

- 1)** nauczycielki w ciąży,
- 2)** nauczyciela wychowującego dziecko do lat czterech,
- 3)** nauczyciela będącego w trakcie odbywania stażu na kolejny stopień awansu zawodowego.

W orzecznictwie sądowym wskazuje się, że praca nauczyciela w godzinach ponadwymiarowych nie stanowi jego uprawnienia, lecz jest obowiązkiem, jeżeli została zarządzona zgodnie

z powołanym przepisem (Wyrok SN z dnia 12 maja 2004 r., I PK 454/03). Stanowi ona dodatkowe obciążenie dla nauczyciela, wykraczające poza jego normalne powinności wynikające z aktu mianowania, dopuszczone przez prawo w szczególnych sytuacjach określonych w art. 35 KN. Zdjęcie z nauczyciela tego dodatkowego obowiązku przez nieprzydzielenie pracy w godzinach ponadwymiarowych nie może być uważane za pogorszenie warunków pracy.

ROZLICZANIE GODZIN PONADWYMIAROWYCH

Rozliczanie pracy w godzinach ponadwymiarowych powinno następować w okresach tygodniowych, ponieważ jest to praca przydzielana powyżej tygodniowego obowiązkowego wymiaru pensum. Co za tym idzie, godziny ponadwymiarowe, zgodnie z art. 42 ust. 7a KN, powinny być rejestrowane i rozliczane w okresach tygodniowych odpowiednio w dziennikach lekcyjnych lub dziennikach zajęć.

Do wypłacania wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe będzie dochodziło z dołu, na koniec każdego miesiąca, biorąc pod uwagę zrealizowane godziny ponadwymiarowe rozliczane we wskazanych wcześniej okresach tygodniowych (art. 39 ust. 4 KN).

WAŻNE!

Uznaje się, że nauczycielowi będzie przysługiwało wynagrodzenie nawet za niezrealizowane godziny ponadwymiarowe, jeżeli był gotów do ich wykonania, a doznał przeszkód z przyczyn dotyczących szkoły (należy wówczas odpowiednio stosować art. 81 § 1 *Kodeksu pracy*).

Uznaje się, że zamieszczenie w planie organizacyjnym szkoły godzin ponadwymiarowych przypadających w dniach ustawowo wolnych od pracy oraz w dniach wolnych od pracy i w okresach przerw w pracy szkoły ustalonych w przepisach o organizacji roku szkolnego, w których nie odbywają się zajęcia dydaktyczne lub wychowawcze (w tym tzw. dni dyrektorskie), nie uprawnia nauczyciela do wynagrodzenia za nieodbyte godziny ponadwymiarowe (Wyrok SN z dnia 29 marca 1989 r., III PZP 53/88).

Szczegółowe warunki obliczania i wypłacania wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe powinny zostać określone w regulaminie wynagradzania nauczycieli (art. 30 ust. 6 pkt 2 KN). Wynagrodzenie za godziny ponadwymiarowe wypłaca się według stawki osobistego zaszerogowania nauczyciela – z uwzględnieniem dodatku za warunki pracy. Nie ma przy tym znaczenia, czy zastępujący nauczyciel posiada przygotowanie zawodowe do prowadzenia zajęć z danego przedmiotu.

POZOSTAŁE REGULACJE

Warto również wskazać na inne regulacje prawne odnoszące się do godzin ponadwymiarowych, zgodnie z którymi:

- 1) nauczyciel, który pracuje w podwyższonym wymiarze pensum (na podstawie art. 42 ust. 2a KN), nie może mieć przydzielonych godzin ponadwymiarowych (z wyjątkiem godzin doraźnych zastępstw) – art. 42 ust. 5a KN,
- 2) dyrektorowi, wicedyrektorowi oraz innym nauczycielom korzystającym z obniżonego pensum nie przydziela się godzin ponadwymiarowych, chyba że jest to konieczne dla zapewnienia realizacji ramowego planu nauczania w jednym oddziale, a za zgodą organu prowadzącego szkołę także wtedy, gdy jest to konieczne dla zapewnienia realizacji ramowego planu nauczania w więcej niż jednym oddziale (art. 42 ust. 6a KN),
- 3) nauczycielowi korzystającemu z obniżonego pensum (na podstawie art. 42a ust. 1 KN) nie przydziela się godzin ponadwymiarowych (art. 42a ust. 3 KN),
- 4) nauczyciele zawieszeni w pełnieniu obowiązków nie otrzymują wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe (art. 85u ust. 2 KN).

W praktyce funkcjonowania szkół pojawiają się jednak liczne wątpliwości dotyczące sposobu przydzielania i rozliczania godzin ponadwymiarowych nauczycieli. Część z nich została omówiona poniżej.

LIMIT GODZIN PONADWYMIAROWYCH

A PRZYDZIELENIE GODZIN DORAŻNYCH ZASTĘPSTW

Problem: Nauczyciel łącznie z godzinami ponadwymiarowymi pracuje w wymiarze 25/18 godzin. Czy w tej sytuacji dyrektor może przydzielić mu godziny doraźnego zastępstwa?

Odpowiedź: Jak wskazano powyżej, przepis art. 35 ust. 1 KN reguluje limit godzin ponadwymiarowych, który może być realizowany przez nauczyciela zatrudnionego w pełnym wymiarze godzin. Ponadto przepis art. 35 KN wyraźnie podkreśla, że godziny ponadwymiarowe i godziny doraźnych zastępstw to dwie różne instytucje prawne. Z tego względu, w celu ustalenia limitu godzin ponadwymiarowych, należy uwzględnić jedynie godziny ponadwymiarowe, a nie godziny doraźnych zastępstw. Nie oznacza to jednak, że liczba godzin doraźnych zastępstw nie jest w żaden sposób limitowana. Ponieważ w tym przypadku limit ten nie został określony w przepisach *Karty nauczyciela*, należy odnieść się do ogólnych przepisów prawa pracy dotyczących czasu pracy pracowników, zawartych w *Kodeksie pracy* (zgodnie z art. 91c ust. 1 KN).

Stosownie do ogólnych przepisów dotyczących czasu pracy przyjmuje się, że pracownik wykonuje pracę przez 8 godzin